

Catalunya de 1932, de la Constitució espanyola de 1978, de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya de 1979, la traducció de la Llei de Normalització Lingüística a Catalunya de 1983, uns quadres de dades lingüístiques procedents del cens de 1986 i la traducció de la declaració de l'Institut d'Estudis Catalans *Sobre l'estat actual de la normalització lingüística* (1990); unes *cronologies* sobre el progrés de la normalització lingüística a Catalunya (1970-1988) i sobre la situació equivalent a la Vall d'Aran, al País Valencià, a la Catalunya Nord, a les Illes Balears, al Principat d'Andorra i a la ciutat de l'Alguer, i unes lectures recomanades sobre la llengua catalana en anglès.

Aquesta publicació de Webber i Strubell constitueix una aportació pràctica, accessible i atractiva a la difusió entre parlants de llengua anglesa del procés actual de normalització de la llengua catalana. Els autors hi han fet un esforç reeixit de concisió i d'organització de la informació a fi que un lector no especialitzat pugui adquirir una idea clara del que significa el procés de normalització del català. En felicitem sincerament els autors i l'Anglo-Catalan Society per aquesta nova i oportuna contribució al coneixement de la realitat catalana entre els anglòfons.

Carles DUARTE i MONTSERRAT

Miquel SIGUAN, *Espanya plurilingüe*, Alianza Universidad, 701, Madrid, Alianza Editorial, 1992, 355 pàg., ISBN 84-206-2.701-6.

Alianza Editorial s'ha decidit a editar una obra del professor Miquel Siguan, en la qual l'autor explica la situació de les llengües «altres que el castellà» a l'Estat espanyol. L'editorial madrilenya publica aquest treball en un moment molt oportú: el tema lingüístic (o plurilingüístic de l'Estat) comença a gaudir d'un cert ressò dins i fora del territori espanyol (si més no en ambients polítics i acadèmics), i en un moment en el qual l'Estat espanyol sembla voler oferir visions globals i complements de la situació lingüística al

seu territori. Aquest fet i la campanya publicitària muntada a l'entorn del llibre (cartells anunciadors, presentació a càrrec del propi ministre de Cultura,...), m'havien fet sospitar del seu contingut abans de llegir-lo.

El títol del llibre ja reflecteix el seu caire intern, després corroborat en la introducció:

— L'acceptació, com a punt de partida d'anàlisi, de la unitat política d'Espanya.

— L'acceptació de l'enunciat

constitucional que, segons l'autor, proclama el plurilingüisme de l'Estat.

Aquest doble tarannà dóna al llibre un sentit d'obra globalitzadora que intenta descriure la realitat objectiva de les llengües a l'Estat espanyol actual. Defuig, per tant, l'apassionament i el to beligerant que podrien aigualir, segons l'autor, el to científic de l'obra i enterbolir les intencions d'informació i objectivitat que es proposa en la introducció.

L'objectiu del professor Miquel Siguan, doncs, és el d'exposar «una visió comprensible de les polítiques lingüístiques de les distintes comunitats autònomes amb llengua pròpia per tal de permetre'n la comparació i, d'acord amb aquesta comparació, formular un judici global sobre les seves possibilitats i les seves perspectives» (pàg. 12). Un objectiu, d'altra banda, que queda superat per la gran quantitat de temes que toca a l'obra (sempre referits a les llengües de l'Estat espanyol) que li donen un caire d'estudi panoràmic més que especialitzat, adreçat a un gran públic (sensible o no per aquests temes) per tal de donar a conèixer aquestes realitats i fer-ne difusió.

Després de la introducció l'autor divideix l'obra en sis capítols, un apèndix i la bibliografia. Els sis capítols representen tres grans parts: en els tres primers l'autor fa una presentació informativa de les llengües

de l'Estat espanyol, el quart és el capítol principal, de contingut, i el cinquè i sisè són les conclusions.

En el primer capítol presenta les arrels històriques de les llengües de la península ibèrica des de la seva formació fins a la dictadura franquista. La complexitat del tema i l'extensió del període històric que vol descriure (també molt complex) ja ens indiquen que els grans temes seran apuntats però no pas aprofundits. Per citar-ne alguns: les conseqüències sociolingüístiques de les diferents polítiques estatals o del mateix procés de romanització, amb els seus impactes en les poblacions monolingües de cada moment.

El plantejament de l'autor, però, és correcte i no s'allunya de l'objectiu del seu llibre. En molt poques pàgines ha nodrit de força informació el lector sense enfitar-lo i amb prou claredat esquemàtica per fer més planera la comprensió dels capítols posteriors.

La ciència la fa qui observa, i l'observador sol ser un subjecte que, com a tal, no està fora de la seva pròpia subjectivitat. Vull dir que malgrat la voluntat d'objectivar els fets, el discurs de qualsevol científic traeix l'objectivitat i fa evident la seva pròpia visió del món i de l'objecte d'estudi. En aquest primer capítol, per exemple, l'autor defuig tota polèmica històrica, parla de diglòssia en moments que hauria d'utilitzar el mot substitució (pàg. 41, 44, 45),

utilitza ja l'expressió «altres llengües per referir-se a les que no són castellà, etc. Que són uns quants elements del seu discurs que ens comencen a mostrar que la imparcialitat és un estat de gràcia difícil d'assolir, i que l'estudi que tenim a les mans no s'allunya gens de la visió oficial de l'estat de les coses.

En el segon capítol l'autor descriu la situació política en la qual s'emmarquen les llengües a l'Estat espanyol. Així, comença descrivint l'Espanya de les autonomies a partir del text de la Constitució espanyola. La rigorositat de mètodes, que és una virtut de tot el llibre, fa que la selecció dels textos sigui correcta, però, un cop més, l'afany d'objectivitat (del tot respectable) traïx la crítica sociolingüística del text constitucional que podria ajudar el lector del llibre a entendre alguns dels problemes de les «altres» llengües de l'Estat. També comenta amb complaença l'article 3 de la Constitució quan en el seu punt primer («*el castellano es la lengua española oficial del Estado*») ja tanca qualsevol possibilitat de fer realitat el títol del llibre: l'Estat *no* és plurilingüe, ho som les comunitats amb llengua diferent, que tenim l'obligació (deure) de conèixer el castellà i no podem utilitzar la nostra llengua pròpia en territori estatal ni en les institucions de govern fora de la comunitat autònoma (el Senat, per exemple).

El tercer punt del segon capítol

és el més interessant per als lectors d'aquesta REVISTA DE LENGUA I DRET. En ell el professor Siguan reflecteix el marc legal de les llengües a l'Estat espanyol a partir dels articles dels estatuts d'autonomia de les comunitats autònomes i de les lleis de normalització lingüística.

El caire d'exposició que regeix el llibre (marcat, potser, pel tipus de lector a qui va adreçat) fan que de vegades ratlli la superficialitat d'anàlisi o hagi de deixar de banda qüestions prou importants que també un lector novell hauria de saber. Aquest és el retret més important que hom pot fer des d'aquestes ratlles a *Espanya plurilingüe*. Ens dol veure que l'autor no descabdella els paranys jurídics de la territorialitat i la personalitat barrejades a gust del legislador en la Constitució, en els estatuts d'autonomia i les lleis de normalització; trobem a faltar una anàlisi acurada, o també expositiva, si es vol, de les possibilitats reals del principi de propietat; ara mateix hi ha prou articles publicats com per discutir, en nom de l'objectivitat, el terme de la cooficialitat (que és el que adopta el llibre) *versus* el de doble oficialitat (matisos que també defineixen preses de posició). L'autor ha cregut que les sentències del Tribunal Constitucional i el Tribunal Suprem en relació amb algunes qüestions de les lleis de normalització (la Sentència 82/1986, de 26 de juny, per exemple), s'havien de comentar en un altre capítol. L'autor ajorna

el comentari en funció d'una claredat esquemàtica que, d'altra banda, és una altra virtut del treball. Entenc que el llibre no és un tractat de Dret lingüístic però l'explicació dels continguts esmentats hauria ajudat a desfer l'entrellat d'alguns dels problemes que el mateix llibre apunta.

El quart punt d'aquest segon capítol és dedicat a exposar la definició de política lingüística i els seus continguts.

En el capítol tercer repassa una a una les llengües de l'Estat fent-ne una mena de memòria en aquests punts: història de la llengua, norma lingüística, modalitats i varietats i difusió de la llengua. No entenem el títol del segon punt: «*Catalán/Valenciano*», quan l'anàlisi del capítol és per àrees lingüístiques. Tornaríem a dir el mateix de la manca de profunditat de temes tan complexos com la mateixa dialectologia o la norma (que en el cas del gallec, per exemple, tracta massa de pressa), a cops amb algunes errades com és el cas de situar l'Alguer a l'illa de Sicília o bé parlar de Renaixença a Galícia.

En aquest capítol trobo a faltar l'enquadrament internacional d'aquest tema, que només esmenta en el moment que parla del català (pàg. 135), citant l'informe Cirici, la Carta Europea de les Llengües Minoritàries, l'Informe Arfe i l'Informe Kuipers. El ciutadà espanyol hau-

ria de saber els compromisos internacionals adquirits pel govern espanyol, des de l'acceptació dels Drets de l'Home fins als requisits del Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics de les Nacions Unides (1966), per citar-ne alguns.

En el capítol quart, que és el més extens, aborda la qüestió que es proposava a la introducció fent la descripció de les polítiques lingüístiques de cada comunitat autònoma mirant-les des de quatre punts de vista: l'ús constitucional de la llengua, l'ús en l'àmbit administratiu, l'ús en l'ensenyament i l'ús en els mitjans de comunicació. El mètode d'anàlisi parteix de la revisió de les estadístiques oficials dels padrons municipals amb preguntes lingüístiques. És un mètode una mica perillós: les estadístiques poden dur a conclusions molt optimistes que ofusquen una anàlisi real i imparcial de l'estat de les llengües. Un lector espanyol hauria de saber, per exemple, que grau de coneixement o percentatge d'ús en l'Administració no es correspon a percentatge d'ús social. Algunes estadístiques nodreixen de dades l'optimisme. Hi ha problemes molt greus que el llibre ha oblidat de citar: desús en alguns àmbits d'aquestes llengües, buidatge lèxic per substitució, mimetisme sintàctic dels dialectes per l'esforç de crear un estàndard prou potent davant l'avenç del castellà... Aquest quart capítol, sempre des del meu punt de vista, peca

d'excés d'optimisme, actitud que fa veure en positiu algunes dades que ens haurien d'entristir. Posem-ne un exemple: «*En los trabajos de investigación la presencia del catalán es también importante, del conjunto de tesis doctorales y tesinas de licenciatura presentadas anualmente en las universidades de Cataluña aproximadamente el 30 % están redactadas en catalán y el resto en castellano.*» Suposo que deuen sobrar els comentaris.

L'autor dedica els dos últims capítols a concloure els temes exposats. En el cinquè fa un balanç de conjunt dels processos de normalització, per acabar constatant que les comunitats autònomes amb llengua pròpia seguiran mantenint les seves polítiques de defensa i de promoció de les llengües sense retrocedir, i que aquestes llengües seguiran coexistint amb el castellà que continuarà tenint un paper predominant. En el sisè, les conclusions són de caire ideològic, per tant no discutibles,

però trenquen la voluntat expressada al començament de mantenir la imparcialitat.

Finalment, diguem que l'obra és el resultat d'un esforç considerable del professor Miquel Siguan i assoleix l'objectiu de presentar, en línies molt generals, la situació lingüística a l'Estat espanyol a un ciutadà d'alguna comunitat autònoma sense problemes d'aquest tipus. Ho fa amb elegància i claredat, sense carregar el discurs amb barroquismes innecessaris. Els ciutadans de comunitats immerses en el «problema», però, ens hem quedat amb el caramel a la boca, i continuem esperant que algú continuï el camí encetat pel professor Siguan fent una obra de difusió, amable, però més incisiva, menys oficial. El mèrit d'aquesta *Espanya plurilingüe* és que comença a fer que el lector perspicaç afegeixi un interrogant darrera mateix de l'enunciat. Si és així, anem pel bon camí.

Oriol RAMON

Eusebi COROMINA, *Manual de redacció i estil. El 9 Nou*, Vic, Diputació de Barcelona-Eumo Editorial-Prensa d'Osona, 1991, 332 pàgines, ISBN 84-7602-533-5.

L'obra que ressenyem en aquesta nota constitueix una aportació excel·lent a la bibliografia catalana sobre la llengua dels mitjans de comunicació.

El llibre d'Eusebi Coromina té nombrosos aspectes d'interès i en conjunt és el resultat valuós de l'aplicació d'un mètode de treball rigorós i de l'aprofitament encertat de